

Georg Rudolf (1595-1653)

Miłośnik botaniki z dynastii Piastów

Urodził się 22 stycznia 1595 roku na zamku w Oławie (Ohlau), jako syn Joachima Friedricha z dynastii Piastów, władcy księstwa legnickiego i brzeskiego oraz Marii Anny von Anhalt. Ojca stracił w wieku lat 7, matkę – w wieku lat 10. Po śmierci rodziców wychowywany był na dworze Karola II, władcy księstwa oleśnickiego i ziebickiego, przez doktora praw Konrada Passelta.

W roku 1611 wyjechał ze swym nowym opiekunem, a zarazem i przyjacielem, lekarzem Johannesem Mucciusem, którego później nobilitował i mianował radcą swego dworu, na studia do Frankfurtu nad Odrą. Studia te i rozmowy z Christianem Pelargusem oraz innymi profesorami wzbudziły w nim zamiłowanie do wiedzy i liczne wątpliwości natury religijnej. Dobre rozeznanie „in re herbaria et botanicis” zapewnił sobie poprzez rozległe kontakty z lekarzami, którzy w owych czasach byli najlepiej wykształconymi przyrodnikami. Pod kierunkiem swego opiekuna Mucciusa sporządził we Frankfurcie nad Odrą zieleńnik zawierający 226 gatunków roślin dziko rosnących i uprawianych w ogrodach.

Ponieważ jego starszy brat, Johann Christian, już w roku 1609 osiągnął pełnoletniość, w roku 1611 dokonano podziału schedy po Joachimie Friedrichu, przyznając Georgowi Rudolfowi księstwo legnickie. Gdy w sierpniu 1612 roku cesarz Maciej uznał go za pełnoletniego i zaliczył w poczet swoich lenników, mógł objąć w posiadanie swoje dziedzictwo, w związku z czym 3 czerwca 1613 roku odbył się jego uroczysty wjazd do Legnicy. W lipcu tegoż roku, po wyznaczeniu starosty, wyruszył z Mucciusem w podróż po Niemczech, Włoszech, Szwajcarii, Francji i Niderlandach, podczas której poczynił wiele obserwacji przyrodniczych. Z podróży tej, z której powrócił do Legnicy w roku 1614, przywiózł wiele cennych dzieł prawniczych, teologicznych, medycznych i botanicznych – stały się one zaczątkiem Rudolfiny, jego obszernej i kosztownej biblioteki.

Po ślubie z Zofią Elżbietą von Anhalt rozpoczął odbudowę legnickiego zamku, w którym dużym nakładem kosztów założył wspaniały, zniszczony później przez wojsko cesarskie ogród z wieloma gatunkami roślin egzotycznych, który obok funkcji estetycznej miał również pewne znaczenie naukowe. W roku 1618 wybuch wojny trzydziestoletniej zakłócił spokojne życie Georga Rudolfa, a gdy w roku 1621 został starostą śląskim, wydarzenia polityczne zaczęły mu przysparzać wielu problemów. Rok później przeżył osobistą tragedię, gdy zmarła jego pierwsza żona, Zofia Elżbieta. Dwa lata po jej śmierci ożenił się z Elżbietą Magdaleną, księżną oleśnicko-ziebicką.

Kolejne problemy pojawiły się w roku 1626, w którym musiał użyć milicji krajowej do walki z wojskami hrabiego Mansfelda i wspierających go Duńczyków, a jednocześnie ostro wystąpić przeciw poczynaniom legata papieskiego Caraffy, który usiłował przygotować na Śląsku grunt dla kontrreformacji. Gdy tylko w roku 1627 огоłocony Śląsk opuszczony został przez skierowaną do walki z Mansfeldem armię Wallensteina, już w roku następnym burgrabia Hannibal von Dohna rozpoczął działania mające na celu przywrócenie katolicyzmu na Śląsku, zaś

samego Georga Rudolfa cesarz powołał do komisji, której zadaniem było odebranie głogowskim protestantom ich jedyne kościoła. Georg Rudolf odmówił udziału w pracach tej komisji i starał się u cesarza wyjednać zaniechanie tego rodzaju działań, a gdy starania te nie dały rezultatu, zrzekł się starostwa.

Starał się odąd głównie pracować dla dobra swoich poddanych, dla których ustanowił w roku 1628 tzw. Constitutiones Rudolfinae, chronić ich przed skutkami toczącej się wojny i zachować neutralność swojego księstwa. Starania te spełzły na niczym wskutek niefortunnego przyłączenia się książąt śląskich do stronnictwa sasko-szwedzkiego. Po zwycięstwie Wallensteina pod Steinau Georg Rudolf musiał ratować się ucieczką, a Legnicę zajęła załoga cesarska dowodzona przez hrabiego Schaffgotscha. Osamotniony książę, któremu w roku 1631 zmarła druga małżonka, zamieszkał w tym czasie u swej siostry, Marii Zofii, we Wrocławiu, gdzie zapewnione miał bezpieczeństwo osobiste. W roku 1635 zwrócił się wraz z innymi książętami śląskimi do cesarza z prośbą o wybaczenie, które uzyskał złożywszy mu ponownie przysięgę wierności.

Od roku 1637 poważnie podupał na zdrowiu, a drżenie rąk prawie całkowicie uniemożliwiało mu pisanie, wobec czego, gdy w roku 1641 mianowany został ponownie starostą śląskim, nie mógł już tak aktywnie pracować na tym stanowisku, jak w latach wcześniejszych. Po zakończeniu wojny trzydziestoletniej starał się zaleczyć rany, jakie odniosły w jej wyniku podległe mu ziemie. Zmarł rankiem 14 stycznia 1653 roku we Wrocławiu. Jego ciało złożone zostało w ewangelickim kościele św. Jana w Legnicy. Ponieważ obydwaj jego małżeństwa były bezdzietne, cały swój szacowany na 100 tysięcy talarów majątek przeznaczył na potrzeby fundacji, której zadaniem było wspieranie działalności kościoła św. Jana oraz przykościelnej szkoły. W bibliotece Akademii Rycerskiej w Legnicy zachował się jego zielnik z roku 1612, który opisał najpierw Ferdinand Cohn w roku 1893, a następnie Hans Neumann w roku 1921.

Źródła:

1998. Legnica. Zarys monografii miasta. Legnica – Wrocław. S. 123-125, 153, 158, 189-191.

Cohn F. 1893. Das Herbar von Georg Rudolf Herzog in Schlesien zu Liegnitz und Brieg aus dem Jahre 1612. Jber. Schl. Ges. vaterl. Kultur 70. Naturwiss. Abth. S. 60-65.

Krebs J. 1878. Allg. Deutsche Biogr. 8. S. 693-696.

Neumann H. 1922. Mitt. Geschichtsver. Liegnitz 8. S.246-249.

Podobizna – awers medalu z 1613 roku. Z: Legnica. Zarys monografii miasta. Legnica – Wrocław, 1998. S. 124.